جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەتلەر ئەدەبىياتى تارىخى مەجمۇئەسى

ئۇيغۇر ئەدەبىياتى تارىخى

4

(1- كىتاب)

مىللەتلەر نەشرىياتى

بېيجىڭ

جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەتلەر ئەدەبىياتى تارىخى مەجمۇئەسى

ئۇيغۇر ئەدەبىياتى تارىخى

4

(1- كىتاب)

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى
مىللەتلەر ئەدەبىياتى تەتقىقات ئورنىنىڭ مەسئۇللۇقىدا يېزىلدى

باش مۇھەررىر: ئابدۇشۈكۈر تۇردى
ئازاد رەھمىتۇللا سۇلتان

ئاپتورلار: ئازاد رەھمىتۇللا سۇلتان
كېرىمجان ئابدۇرېھىم

مىللەتلەر نەشرىياتى

«ئۇيغۇر ئەدەبىياتى تارىخى» تەھرىر ھەيئىتى

ھەيئەت پەخرىي مۇدىرى:

ئىسمائىل تىلىۋالدى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ رەئىسى

ھەيئەت مۇدىرلىرى:

ئابدۇرازاق تۆمۈر تەتقىقاتچى، ماگىستىر ئاسپىرانت يېتەكچىسى

ليۇ بىن تەتقىقاتچى، دوكتور ئاسپىرانت يېتەكچىسى

ھەيئەت ئەزالىرى:

ئابدۇشۈكۈر تۇردى تەتقىقاتچى

ليۇ كۈيلى تەتقىقاتچى، دوكتور ئاسپىرانت يېتەكچىسى

لاڭ يىڭ تەتقىقاتچى، دوكتور ئاسپىرانت يېتەكچىسى

ئازاد رەھمىتۇللا سولتان پروفېسسور، دوكتور ئاسپىرانت يېتەكچىسى

ئالىمجان سابىت ئالىي مۇھەررىر

ئىمىنجان ئەھمىدى ئۇتتۇق كاندىدات تەتقىقاتچى

ھەبىبۇللا ئابدۇسالام كاندىدات تەتقىقاتچى

مۇندەرىجە

«ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتى تارىخى» چۈشەنچىسى
(1) ....
ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەنىياتىنىڭ تەرەققىيات
باسقۇچلىرى .... (5)
ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتىنىڭ تارىخى مۇساپىسى
(11) ....

ئىككىنچى باب ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان شېئىرىيىتى
(25) ....

ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان شېرئىيىتىنىڭ تارىخي تەرەققىياتى.........
(25) ....
شېئىرىيەتنىڭ دەسلەپكى گۈللىنىش باسقۇچى .... (26)
«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدىكى شېئىرىيەت
(37) ....
يېڭى دەۋر باسقۇچىدىكى شېئىرىيەت .... (39)
بۈگۈنكى زاماندىكى شائىرلار .... (51)
نىمشېھىت .... (74)
ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى .... (74)
بۈگۈنكى زاماندىكى ئىجادىيىتى........................ (81)

نىمشېھىت ئىجادىيىتىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى ………… (93)
ئەھمەد زىيائى ………………………… (97)
ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى ………………………… (98)
بۇگۇنكى زاماندىكى ئىجادىيىتى ……………… (105)
ئابدۇرەھىم ئۆتكۇر ………………………… (125)
ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى ………………………… (126)
بۇگۇنكى زاماندىكى شېئىرىيەت ئىجادىيىتى ……… (133)
ئۆتكۇر ئەپەندى شېئىرلىرىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى … (154)
قۇربان ئىمىن، ئەلقەم ئەختەم ……………… (160)
ئىمىن تۇرسۇن، ئابلىز نازىرى ……………… (169)
رەھمىتۇللا جارى، مۇھەممەت رېھىم ………… (182)
تېيىپجان ئېلىيېۋ ………………………… (190)
ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى ………………………… (190)
تېيىپجان ئېلىيېۋنىڭ شېئىر ئىجادىيىتى ………… (196)
تېيىپجان ئېلىيېۋ شېئىرلىرىنىڭ بەدىئىي ئالاھىدىلىكى
…………………………………………… (221)
ئابدۇكېرىم خوجا ………………………… (232)
ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى ………………………… (232)
ئابدۇكېرىم خوجا شېئىرلىرىنىڭ بەدىئىي ئالاھىدىلىكلىرى
…………………………………………… (246)
ئابدۇشۇكۇر مۇھەممەتئىمىن، رەخىم قاسىم ……… (255)
مۇھەممەتجان سادىق ………………………… (273)
مۇھەممەتجان سادىقنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى …… (273)
مۇھەممەتجان سادىق ئىجادىيىتىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى
…………………………………………… (277)
بوغدا ئابدۇللا ………………………… (286)
بوغدا ئابدۇللانىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى ………… (286)

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com

بوغدا ئابدۇللا شېئىرلىرىنىڭ بەدىئىي خۇسۇسىيەتلىرى
(295) ....
(304) قۇربان بارات ....
(304) قۇربان باراتنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى ....
(316) ئوسمانجان ساۋۇت ....
ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ ھاياتى ۋە شېئىر ئىجادىيىتى
(316) ....
ئوسمانجان ساۋۇت شېئىرلىرىنىڭ بەدىئىي ئالاھىدىلىكلىرى
(317) ....
(335) ھاجى ئەھمەت كۆلتېگىن ، تۇرسۇنئاي ھۆسەيىن ...
(351) تۆمۈر داۋامەت ، مۇھەممەت شاۋۇدۇن ....
(366) ئىمىن ئەخمىدى ، ئارسلان ....
(386) مۇھەممەتجان راشىدىن ، روزى سايىت ....
(408) «يېگىچە شېئىرلار» ھادىسىسى ....

ئۈچىنچى باب ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان پروزىچىلىقى
(426) ....

ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان پروزىچىلىقىنىڭ تارىخىي تەرەققىياتى
(426) ....
(477) زۇنۇن قادىرى ....
(478) زۇنۇن قادىرىنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى.............
(486) «چىنىقىش» قاتارلىق ھېكايىلىرى ....
ئابلىمىت مەسئۇدى ، تۇردى سامساق ۋە ئەرشىدىن تاتلىق
(509) ....
(537) قەييۇم تۇردى ....

قەييۇم تۇردىنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى .... (537)
زوردۇن سابىر .... (556)
زوردۇن سابىرنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى .... (557)
زوردۇن سابىر ئەسەرلىرىنىڭ بەدىئىي ئالاھىدىلىكلىرى
.... (563)
ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر .... (591)
سەيپىدىن ئەزىزى .... (612)
سەيپىدىن ئەزىزىنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى .... (612)
خېۋىر تۆمۈر .... (626)
ئەخەت تۇردى .... (636)
ئەخەت تۇردىنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى .... (637)
ئابدۇراخمان قاھار .... (650)
ئابدۇراخمان قاھارنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى .... (650)
مەتىمىن ھوشۇر .... (661)
مەتىمىن ھوشۇرنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى .... (662)
مەتىمىن ھوشۇر ھېكايىلىرىنىڭ بەدىئىي خۇسۇسىيەتلىرى
.... (667)
مۇھەممەت باغراش .... (687)
مۇھەممەت باغراشنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى .... (688)
ئەختەم ئۆمەر .... (704)
خالىدە ئىسرائىل .... (721)
خالىدە ئىسرائىلنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى .... (721)
خالىدە ئىسرائىل ئىجادىيىتىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى
.... (733)
جالالىدىن بەھرام .... (736)
توختى ئايۇپ .... (741)
ئەبەيدۇللا ئىبراھىم .... (760)

پەرھات جىلان .... (768)
پەرھات جىلاننىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى.......... (769)
نۇرمۇھەممەت توختى .... (785)
ئابدۇللا ساۋۇت .... (800)

تۆتىنچى باب ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان دىرامىچىلىقى

(806) ....

ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان دىرامىچىلىقى ھەققىدە قىسقىچە بايان
(806) ....
بۈگۈنكى زامان ئۇيغۇر دىرامىچىلىقىنىڭ بەزى ئالاھىدىلىكلىرى
(816) ....
دىرامىچىلىقىمىزنىڭ تېما جەھەتتىكى ئالاھىدىلىكى
(816) ....
دىرامىچىلىقىمىزنىڭ تىل جەھەتتىكى ئالاھىدىلىكى
(819) ....
دىرامىچىلىقىمىزنىڭ بەدىئىي جەھەتتىكى ئالاھىدىلىكى
(821) ....
مەمتىلى زۇنۇن .... (825)
ھاياتى ۋە ئەدەبىي ئىجادىيىتى.................. (825)
مەمتىلى زۇنۇن دىراممىلىرىنىڭ ئالاھىدىلىكى .... (830)
تۇرسۇن يۇنۇس .... (837)
ھاياتى ۋە ئىجادىيەت يولى .... (837)
تۇرسۇن يۇنۇس دىراممىلىرىنىڭ ئىجتىمائىي ئەھمىيىتى
(842) ....
تۇرسۇنجان لېتىپ .... (849)

هاياتى ۋە ئەدەبىي ئىجادىيىتى................. (849)
تۇرسۇنجان لىتىپ دراما ئىجادىيىتىنىڭ ئالاھىدىلىكى
.... (857)

بەشىنچى باب ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان نەسرچىلىكى
.... (872)

بۈگۈنكى زاماندىكى ئۇيغۇر نەسرچىلىكى ھەققىدە قىسقىچە بايان
.... (872)
ئەخمەت ئىمىن .... (890)
ئەخمەت ئىمىننىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىي پائالىيىتى ... (890)
ئەخمەت ئىمىن نەسر ئىجادىيىتىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى
.... (899)

ئالتىنچى باب ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىي تەنقىدچىلىكى
.... (910)

ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىي تەنقىدچىلىكى ھەققىدە قىسقىچە
بايان .... (910)
ئەدەبىيات تەنقىقاتى ھەققىدە قىسقىچە بايان......... (940)
پايدىلىنىلغان ئاساسلىق ماتېرىياللار .... (945)
ئاخىرقى سۆز .... (946)

بىرىنچى باب . «ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتى تارىخى» ھەققىدە

«ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتى تارىخى» چۈشەنچىسى

ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتى — مىلادىيە 1949 - يىلى شىنجاڭ تىنچلىق بىلەن ئازاد بولغاندىن تارتىپ ، تاكى بۈگۈنگىچە بولغان تەخمىنەن يېرىم ئەسىر ئىچىدىكى ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنى كۆرسىتىدۇ .

مىلادىيە 20 - ئەسىرنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا ئۇيغۇرلارنىڭ سىياسىي - ئىجتىمائىي ھاياتىدا يۈز بەرگەن ئالەمشۇمۇل چوڭ ئۆزگىرىشلەر ، ئۇلارنىڭ ئىجتىمائىي تۇرمۇشى ۋە روھىي دۇنياسىدا پەيدا بولغان يېڭىلىقلار ، ياشاش ئۈچۈن ئېلىپ بارغان جاپالىق كۈرەشلىرى ، باشتىن كەچۈرگەن ئاجايىپ قىسمەت - سەرگۈزەشتىلىرى ، ئارزۇ - ئارمان ، ھېس - تۇيغۇلىرى شۇنداقلا ھايات ھەققىدىكى چوڭقۇر ئويلىنىشلىرى بۇ ئەدەبىياتتا ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان بولۇپ ، بۇ يېرىم ئەسىرلىك ئەدەبىيات ئەمەلىيەتتە خەلقىمىز ھاياتىنىڭ مۇشۇ يېرىم ئەسىردىكى بەدىئىي خاتىرىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ .

ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتى — بىر پۈتۈن ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ ئىنتايىن مۇھىم بىر تەركىبىي قىسمى .

بىر پۈتۈن ئۇيغۇر ئەدەبىياتى ئادەتتە ئۈچ چوڭ تەرەققىيات باسقۇچىنى بېسىپ ئۆتكەن . 1 - باسقۇچ - «ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى» باسقۇچى بولۇپ ، ئۇيغۇرلاردا يازما ئەدەبىيات مەيدانغا كەلگەن

ئەڭ قەدىمكى دەۋرلەردىن تارتىپ تاكى مىلادىيە 20 - ئەسىرنىڭ باشلىرىغىچە بولغان ئارىلىقتىكى ئۇزۇن بىر مەزگىللىك ئەدەبىياتنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ئەدەبىيات تارىخى ئۇزۇن، مەشھۇر ۋەكىللىرى، كلاسسىك ئەسەرلىرى كۆپ، شېئىرىيەتنى ئاساس قىلغان، دۇنيا ئەدەبىياتى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى قويۇق، لىرىكا ئاساسلىق ئورۇندا تۇرىدىغان ئەدەبىيات بولۇشتەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە بولۇپ، مۇۋەپپەقىيىتى ۋە تەسىرى ناھايىتى چوڭ. 2 - باسقۇچ - «ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئەدەبىياتى» باسقۇچى بولۇپ، بۇ ئەدەبىيات مىلادىيە 20 - ئەسىرنىڭ باشلىرىدىن مىلادىيە 1949 - يىلىغىچە بولغان ئارىلىقتىكى ئەدەبىياتنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ئەدەبىيات رېئاللىق بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى قويۇق، جەڭگىۋارلىقى كۈچلۈك، ئەدەبىي شەكىللەر كۆپ خىللاشقان، خەلقنىڭ زۇلۇمغا قارشى تۇرۇپ، ئەركىنلىك - ئازادلىققا بولغان تەلپۈنۈشى كۈچلۈك ئەكس ئەتتۈرۈلگەن ئەدەبىيات بولۇشتەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە. بۇ باسقۇچتىكى ئەدەبىيات كلاسسىك ئەدەبىيات بىلەن بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتنى باغلاشتەك مۇھىم ۋەزىپىنى ناھايىتى ئۇنۇملۇك ئارتتۇرغان ئەدەبىيات. 3 - باسقۇچ — «ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتى» باسقۇچى بولۇپ، بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتى مۇشۇ ئەسىرنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىكى تەخمىنەن 50 يىللىق ئەدەبىياتنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ئەدەبىيات تەرەققىيات مۇساپىسى ئەگرى - توقاي، سىياسىي - ئىجتىمائىي كۈرەش - ھەرىكەتلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى قويۇق، ئىزدىنىش روھىغا باي، ئەدەبىي ژانىر شەكىللىرى نىسبەتەن مول، پروزىچىلىقنىڭ تەرەققىياتى ۋە مۇۋەپپەقىيىتى زور، يېڭى ئەدەبىي شەكىللەر كۆپلەپ مەيدانغا كەلگەن، ئەدەبىي مۇھاكىمىلەر قىزىغان ئەدەبىيات بولۇشتەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە.

ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتى — تارىخىي مەنبەسى جەھەتتىن ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى، جۈملىدىن ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئەدە-

此为试读，需要完整PDF请访问： www.ertongbook.com

بىياتىنىڭ تارىخىي تەبىئىي داۋامى؛ ئىجتىمائىي تۇرمۇش مەنبەسى جەھەتتىن ئۇيغۇرلارنىڭ بوگوُنكى زاماندىكى سىياسىي، ئىجتىمائىي ھاياتىنىڭ ۋە مەنىۋى دۇنياسىنىڭ ئىنكاسى؛ خاراكتېرى جەھەتتىن سوتسىيالىستىك خاراكتېرگە ئىگە مىللىي ئەدەبىيات؛ ئىجادىيەت ئۇ-سۇلى جەھەتتىن قارىغاندا، رېئالىزمنى ئاساس، رېئالىزم بىلەن رومانتىزمنى بىرلەشتۇرۇشنى قوشۇمچە، مودېرنىزمنى ئۆزلەشتۇ-رۇشنى سىناق قىلغان كۆپ قاتلاملىق ئەدەبىيات.

ئۇيغۇر بوگۈنكى زامان ئەدەبىيات تەرەققىيات مۇساپىسى ئەگرى - توقاي، قولغا كەلتۇرگەن مۇۋەپپەقىيەتلىرى گەۋدىلىك، تەتقىق قىلىشقا تېگىشلىك ئەمەلىي مەسىلىلىرى كۆپ، ئىجادىيەت ھادىسىلىرى نىسبەتەن مۇرەككەپ بىر ئەدەبىيات بولۇش سۈپىتى بى-لەن، بولۇپمۇ بىز ياشاۋاتقان مۇشۇ دەۋرنىڭ ئەدەبىياتى بولۇش سۈپى-تى بىلەن، بىر پۈتۈن ئەدەبىيات تارىخىمىزدا ئالاھىدە مۇھىم ئورۇن تۇتىدۇ. ئۇنى ئۆگىنىش، تەتقىق قىلىش ئەدەبىياتشۇناسلىق جەھەت-تىنمۇ، ئوقۇ - ئوقۇتۇش جەھەتتىنمۇ ئوخشاشلا ناھايىتى مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە.

«ئۇيغۇر بوگوُنكى زامان ئەدەبىياتى تارىخى»نى پەن نۇقتىسىدىن قارىغاندا، ئۇيغۇر بوگوُنكى زامان ئەدەبىياتىنى تارىخىي تەرەققىيات نۇقتىسىدىن چىقىپ تەكشۇرۇپ، تەتقىق قىلىدىغان، باھالايدىغان بىر خىل ئەدەبىياتشۇناسلىق پېنى. ئۇيغۇر بوگوُنكى زامان ئەدەبىياتىنى تارىخىي جەھەتتىن تەتقىق قىلىش، باھالاش بىلەن ئۇنى ئادەتتىكى ئەدەبىيات ھادىسىسى سۈپىتىدە تەكشۇرۇپ، تەتقىق قىلىش، باھالاش-تىن روشەن پەرقلىنىدۇ. ئەدەبىيات ھادىسىلىرىنى تارىخىي جەھەت-تىن تەكشۇرۇپ تەتقىق قىلغاندا، باھالىغاندا شۇ ئەدەبىيات ھادىسىسى مەيدانغا كەلگەن تارىخىي شارائىتقا قويۇلۇپ، شۇ تارىخىي شارائىتتى-كى سىياسىي، ئىجتىمائىي مۇھىت ۋە ئەدەبىيات مۇھىتى بىلەن مۇناسىۋەتلەشتۇرۇلۇپ، ئۇنىڭ ئەدەبىيات تەرەققىياتىغا ئېلىپ كەل-

گەن يېڭىلىقى ، قوشقان تۆھپىسى ، ئەدەبىيات تارىخىدىكى قىممىتى ، ئورنى ۋە شۇ ئارقىلىق ئېرىشكەن شان - شەرىپى قاتارلىقلارنى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش ، مۇشۇ ئاساستا باھالاش ئاساس قىلىنىدۇ . بۇنداق بولغاندا تارىختىكى ئەدەبىيات ھادىسىلىرى ئىلمىي ئۇسۇللار ئارقىلىق تەتقىق قىلىنىدۇ . بۇنداق تەتقىقات ئادەتتىكى تەنقىدچىلىكتىن ،ئوبزورچىلىقتىن كەسكىن پەرقلىنىدۇ . ئەدەبىيات تارىخىنىڭ ئادەتتىكى ئەدەبىيات تەتقىقاتىدىن پەرقلىنىپ تۇرىدىغان روشەن بىر ئالاھىدىلىكى دەل مانا شۇ .

ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتىنى تارىخىي نۇقتىدىن ، يەنى ئەدەبىيات تارىخى ئىلمىي نۇقتىسىدىن تەتقىق قىلىشقا ، باھالاشقا ۋە ئوقۇتۇشقا بولامدۇ - يوق ؟ بەزىلەر «ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتى » تېخى داۋاملىشىۋاتقان ، ئاخىرلاشمىغان ئەدەبىيات ، شۇڭا ئۇنى رېئال ئەدەبىيات ھادىسىسى سۈپىتىدە كۆرۈپ ئەدەبىي تەنقىدچىلىك نۇقتىسىدىن چىقىپ باھالاشقا بولىدۇ ، ئەدەبىيات تارىخى ئىلمىي نۇقتىسىدىن چىقىپ تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىشقا ، باھالاشقا بولمايدۇ ، دەپ قارايدۇ . بۇنداق قاراشنىڭمۇ مەلۇم ئاساسى يوق ئەمەس . ئەمما ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتى تەخمىنەن يېرىم ئەسىردىن كۆپرەك تارىخىي تەرەققىيات جەريانىنى باشتىن كەچۈردى ، ئوخشاشمىغان تەرەققىيات باسقۇچلىرىنى بېسىپ ئۆتتى . نۇرغۇن يازغۇچى - شائىرلاردىن تەشكىل تاپقان ئىجادىيەتچىلەر قوشۇنىنى ياراتتى ، كۆپلىگەن مۇنەۋۋەر ئەسەرلەرگە ئىگە بولدى ، مۇشۇ جەرياندا يەنە ھەر خىل ئەدەبىيات خاھىشلىرى پەيدا بولدى ، تېخىمۇ مۇھىمى ئۆزىنىڭ نىسبەتەن ئورتاق بولغان ئىجادىيەت ئالاھىدىلىكىنى ياراتتى . يېڭى ئەسىرگە كىرىپ كەلگىنىمىزدىن بېرى بۇلارنىڭ ھەممىسى تارىختا ئايلاندى ، ئۇيغۇر ئەدەبىياتى ئۆتكەن ئەسىرنىڭ كېيىنكى 50 يىلىدا ئۆزىنىڭ ئۆزگىچە ئەدەبىيات تارىخىنى مەيدانغا كەلتۈردى . بۇ 50 يىللىق ئەدەبىياتنى بىر ئالاھىدە ئەدەبىيات تارىخي دەۋرى دەپ قاراشقا ، ئۇنى

ئەدەبىيات تارىخشۇناسلىقى نۇقتىسىدىن چىقىپ تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىشقا ، ئاشۇ تەتقىقاتلار ئارقىلىق مۇشۇ يېرىم ئەسىرلىك ئەدەبىيات- نى تارىخىي يوسۇندا باھالاشقا تامامەن بولىدۇ ھەم شۇنداق قىلىشقا تېگىشلىك . بۇ نۆۋەتتىكى ئەدەبىياتشۇناسلىقنىڭ ئالدىغا قويۇلغان ناھا- يىتى مۇھىم تېمىلارنىڭ بىرى .

بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتى بىزنىڭ مۇشۇ دەۋرنىڭ ئەدەبىياتى بولغاچقا ، ئۇنى تەتقىق قىلىش جەھەتتە نۇرغۇن ئەۋزەللىكلەر بار . يەنى ئەدەبىياتنىڭ تارىخىي تەرەققىياتى بىزگە ناھايىتى تونۇشلۇق ، بۇ ئەدەبىياتنىڭ داڭلىق ۋەكىللىرىدىن بولغان كۆپلىگەن يازغۇچى - شائىرلار تېخى ھايات ، ئۇلار بىلەن بىۋاسىتە ئۇچرىشىش ئىمكانىيىتى بار ، ئەسەرلەر نىسبەتەن تولۇق ، يازغۇچى ، ئەسەرلەر ھەققىدىكى باھالارنى نىسبەتەن ئەتراپلىق ئىگىلىگىلى بولىدۇ . مانا مۇشۇنىڭغا ئوخشاش پايدىلىق ئىمكانىيەتلەردىن تولۇق پايدىلىنىپ ، بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتىنى تارىخىي جەھەتتىن تەكشۈرۈش ، تەتقىق قىلىش ، باھالاش ئىنتايىن مۇھىم . ئەگەر بۇ ئىشقا سەل قارايدىغان بولساق بۈگۈنكى زامان ئەدەبىيات تەتقىقاتى جەھەتتە پايدىلىق پۇرسەتنى قول- دىن بېرىپ قويغان بولىمىز .

ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتىنىڭ تەرەققىيات باسقۇچلىرى

ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتى ئۆزىنىڭ يېرىم ئەسىرلىك تارىخىي تەرەققىياتى جەريانىدا مۇنداق بىرقانچە تەرەققىيات باسقۇچىنى بېسىپ ئۆتتى .

1 . 17 يىللىق ئەدەبىيات باسقۇچى بولۇپ ، بۇ باسقۇچ ئادەتتە 1949 - يىلىدىن 1966 - يىلىغىچە بولغان ئارىلىقتىكى 17 يىللىق ئەدەبىياتنى كۆرسىتىدۇ .

بۇ باسقۇچ ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتىنىڭ شەكىللىنىش ۋە دەسلەپكى گۈللىنىش باسقۇچى بولۇپ ، بۇ باسقۇچتا ئۇيغۇر بۈگۈن-كى زامان ئەدەبىياتى دەسلەپكى قەدەمدە شەكىللەندى ۋە بۇ ئەدەبىيات-نىڭ دەسلەپكى تەرەققىيات ، گۈللىنىش ۋەزىيىتى يارىتىلدى . مىلادى-يە 1949 - يىلى 9 - ئايدا شىنجاڭنىڭ تىنچلىق بىلەن ئازاد بولۇشى ، شۇ يىلى 10 - ئايدا جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ قۇرۇ-لۇشى قاتارلىق زور تارىخىي ۋەقەلەر تەبىئىي رەۋىشتە شىنجاڭ تارىخى-دا يېڭى بىر بەت ئاچتى . شۇندىن تارتىپ ئۇيغۇرلار يېڭى بىر تارىخىي بۇرۇلۇش دەۋرىگە قەدەم قويدى . ئازادلىق خەلقنى يېڭىچە ھاياتقا ، يېڭىچە تۇرمۇشقا ، يېڭىچە پىكىر - ئىدىيىگە ئىگە قىلدى . بۇنداق يېڭىچە ھايات ، يېڭىچە تۇرمۇش يېڭىچە ئەدەبىياتقا تەقەززا قىلدى . شۇنىڭ بىلەن سوتسىيالىستىك ئۇيغۇر ئەدەبىياتى - ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتى مەيدانغا كەلدى .

ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتى مەيدانغا كېلىشى بىلەنلا پارتى-يىنى ، داھىينى ، ئازادلىق ئارمىيىنى مەدھىيىلەشنى ، خەلقنىڭ ئا-زادلىققا بولغان سۆيۈنۈشىنى ، يېڭى جەمئىيەتتىن تاپقان خۇشاللىقىنى ئىزھار قىلىشنى ، كونا جەمئىيەت بىلەن يېڭى جەمئىيەتنى سېلىشتۇ-رۇش ئارقىلىق يېڭى جەمئىيەتنى ئۇلۇغلاش ھېسسىياتىنى ، شۇنداقلا يېڭى جەمئىيەتتىكى يېڭىچە كىشىلىك مۇناسىۋەت ، يېڭىچە ئىشلەپچى-قىرىش ئۇسۇلى ، يېڭى جەمئىيەتنىڭ كىشىلەرنىڭ تۇرمۇشى ، ئىدى-يىۋى ھېسسىياتى ، مىجەز - خاراكتېرىگە كۆرسەتكەن تەسىرى قاتار-لىقلارنى ئىپادىلەشنى ئاساسلىق مەزمۇن قىلدى . دەسلەپكى 17 يىل-لىق ئەدەبىياتنىڭ مەزمۇنى مانا مۇشۇنداق دەۋر روھىغا باي ، ئىلغار ، ئاكتىپ ، ئىنقىلابىي بولدى . نىمشېھىت ، قۇربان ئىمىن ، ئەلقەم ئەختەم ، تېيىپجان ئېلىيېۋ قاتارلىق شائىرلارنىڭ ؛ زۇنۇن قادىرى ، ئابلىمىت مەسئۇدى ، ئەرشىدىن تاتلىق قاتارلىق يازغۇچىلارنىڭ ؛ بۇر-ھان شەھىدى ، سەيپىدىن ئەزىزى ، زۇنۇن قادىرى قاتارلىق دراما-

تورگلارنىڭ بۇ مەزمۇنلاردىكى ئىجادىيىتى ناھايىتى ھوسۇللۇق بولدى . شۇنى بىلىش كېرەككى ، دەسلەپكى 17 يىللىق ئەدەبىيات ئىجادىيەتتە نېمىنى يېزىشقا كۆپ ئەھمىيەت بېرىپ قانداق يېزىشقا ئانچە دىققەت قىلىپ كېتەلمىدى ، يەنى مەزمۇن ئامىللىرىغا كۆپرەك ئەھمىيەت بېرىپ ، شەكىل ئامىللىرىغا ئانچە دىققەت قىلىپ كېتەلمىدى . شۇنىڭ بىلەن «تۈگىمەس ناخشا» غا ئوخشاش شېئىرلار ، «چېنىقىش» قا ئوخشاش ھېكايىلەر كۆپ بولمىدى . ئەمما شۇنى چوقۇم مۇئەييەنلەشتۈرۈشكە بولىدۇكى ، دەۋر چەكلىمىسىگە ، سولچىللىقنىڭ كاساپىتىدىن پەيدا بولغان قالايمىقانچىلىقلارغا قارىماستىن ، بۇ باسقۇچتىكى ئەدەبىيات ئاز بولمىغان نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى .

17 يىللىق ئەدەبىياتتا ھازىرقى زامان باسقۇچىدىكى ئەدىبلەرنىڭ بۈگۈنكى زامان ھاياتىغا ماسلىشىشى بىر ئەمەلىي مەسىلە بولدى . ئەدەبىياتنىڭ سىياسىي بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى گەۋدىلىك بولدى . گەرچە مەدھىيە ئاساسلىق ئورۇندا تۇرغان بولسىمۇ ، كېيىنكى مەزگىللەرگە كەلگەندە تەنقىدىي ئەسەرلەرمۇ مەيدانغا چىقىپ ، بەلگىلىك تەسىرلەرنى قوزغىدى . بۇ باسقۇچتا يەنە ئەدەبىي شەكىللەر كۆپ خىللاشتى ، پروزىنىڭ ھېكايە ، پوۋېست ، رومان قاتارلىق تۈرلىرى ، شېئىرىيەت ئىجادىيىتى بويىچە مۇھەببەت لىرىكىسى ، ئىنتىم لىرىكىسى ، تەبىئەت لىرىكىسى ، سىياسىي لىرىكا ھەتتا پەلسەپىۋى شېئىرلارمۇ ئوتتۇرىغا چىقتى ، داستانچىلىق جانلىنىپ ، بىرقانچە مۇنەۋۋەر داستانلار ئىجاد قىلىنىپ ، بۈگۈنكى زامان داستانچىلىقىغا ئاساس سېلىندى . بۇلاردىن باشقا يەنە ئاز بولمىغان دراممىلار ، نەسرىلەر ، كىنو سېنارىيىلىرى يېزىلدى .

2 . «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باسقۇچى بولۇپ ، بۇ باسقۇچ مىلادىيە 1966 - يىلىدىن 1976 - يىلىغىچە بولغان ئارىلىقتىكى تەخمىنەن 10 يىللىق ئەدەبىيات باسقۇچىنى كۆرسىتىدۇ .

ئەدەبىياتتىكى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باسقۇچىنىڭ ۋاقتى

ئادەتتە 1966 ـ يىلىدىن 1976 ـ يىلىغىچە بولغان 10 يىل بىلەنلا چەكلەنمەيدۇ. تەخمىنەن 1962 ـ، 1963 ـ يىللىرىدىن تارتىپلا ئەدەبىيات ساھەسىدىكى سىياسىي كۆرەشلەر ئەۋج ئېلىپ، ئىلگىرىكى يىللاردا ياخشى يازغان يازغۇچىلار، ياخشى يېزىلغان ئەسەرلەر تەنقىد قىلىنىشقا باشلىدى. ئەدەبىيات ساھەسى ئەمەلىيەتتە شۇ چاغلاردىن تارتىپلا «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دەۋرىگە كىرىپ كەتتى، باش ـ ئايىغى چىقماس ناھەقچىلىكلەر، زورلۇقلار، زىيانكەشلىك ـ سۇيىقەستلەر بىلەن تولۇپ كەتكەن بۇ باسقۇچ ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتىنى ناھايىتى زور دەرىجىدە ۋەيران قىلىۋەتتى. بۇ يىللاردا زۇنۇن قادىرى، ئەھمەد زىيائى، ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر، تېيىپجان ئېلىيېۋغا ئوخشاش نۇرغۇن يازغۇچى ـ شائىرلار زىيانكەشلىككە ئۇچرىدى. نىمشېھىت، روزى قاسىمغا ئوخشاش بىر تۈركۈم شائىر ـ يازغۇچىلار ھەتتا زىيانكەشلىك بىلەن ئۆلۈپ كەتتى. ئىجادىيەتتە ئەركىنلىك بولمىدى، ئىجادىيەت ئۈچۈن ھېچقانداق مەتبۇئات سورۇنى بېرىلمىدى، ھەتتا ھەقىقىي مەنىدىكى ئەدەبىي ئىجادىيەت چەكلەندى. شۇنىڭ بىلەن ئەدەبىياتنىڭ ھېچقانداق بىر ئىجادىيەت ساھەسىدە ياخشىراق، يىرىكرەك ئەسەر مەيدانغا چىقمىدى. ئەدەبىيات ساھەسىدە سىنىپىي كۆرەش باشقا ساھەلەردىكىدىنمۇ بەك «قىزىپ» كېتىپ، ئەدەبىيات ئىشلىرى ئېغىر دەرىجىدە ۋەيران بولدى. شۇڭا، بىر قىسىم يوشۇرۇن ئىجادىيەتنى ۋە خاتىرە ـ قولىيازما ھالىتىدە مەخپىي تارقالغان ئەسەرلەرنى ھېسابقا ئالمىغاندا، بۇ يىللار ئەدەبىياتىدا ئالاھىدە تىلغا ئالغۇدەك ئىجادىيەت مۇۋەپپەقىيەتلىرى مەيدانغا چىقمىدى. پەقەت «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» نىڭ ئاخىرقى يىللىرىغا كەلگەندىلا ئاندىن ئىجادىيەت ئۈچۈن ئاز ـ تولا ئىمكانىيەتلەر يارىتىلدى. مەزمۇنىنى، بەدىئىي مۇۋەپپەقىيىتىنى تىلغا ئالغۇچىلىكى يوق بولسىمۇ، ئەمما شۇ دەۋر رېئاللىقىدا «ئەدەبىي ئەسەر» دەپ ئاتاشقا بولىدىغان بىر قىسىم ئەسەرلەر مەيدانغا چىقتى.

此为试读，需要完整PDF请访问： www.ertongbook.com